Cronica versificată de pe Rin

ELENA MIHU
Muzeul Judeţean Mureş

Cronica versificată de pe Rin, la care vom face referire în cele ce urmează, este o restituire de mare valoare, atât pentru cercetătorii folclorului românesc, cât şi pentru istoricii preocupaţi de activitatea regimentelor de graniţă, dar şi de revoluţia franceză.

Manuscrisul folcloric de la sfârşitul secolului al XVIII-lea,[251] (cuprinde ***Cartea judeţului***, zodiacul, ***Soboarele*** de la Nechia-Florenţa, 15 colinde religioase, legende apocrife şi prima culegere de folclor românesc), putem să afirmăm cu certitudine că a aparţinut regimentului II de graniţă Năsăud.

Afirmam cândva că, poetul nostru popular nu era un simplu soldat neinstruit, după cum ne spuneau versurile din cântecul de cătănie şi înstăinare, ci era un om cu carte, învăţat prin ţări străine:

„Da când gândesc la a me maică,
Inima mi să sacă(...)
Că la şcoală că m-ai dat
Eu carte de-am învăţat
Şi dacă carte am învăţat
În ţăr(i) străine am umblat
Şi gre hrană mi-am luat“

Astăzi putem preciza fără a greşi, „verşurile“ din manuscrisul amintit, unele sunt compuse şi altele adunate de Ioan Şincai (fratele istoricului Gheorghe Şincai), poet popular militar, căpitan în regimentul II de graniţă Năsăud, mort pe Rin în 1795[252]. Prin înscrierea în regimentele de graniţă,

[251] Elena Mihu, ***Un manuscris românesc, al lui Ioan Şincai, de la sfârşitul secolului al XVIII-lea***. I. ***Legende apocrife, colinde religioase***, în ***Marisia***, XV-XXII, Târgu-Mureş, 1992, p. 395-419; Elena Mihu, ***Un manuscris folcloric a lui Ioan Şincai***, în ***Şcoala ardeleană***, Târgu-Mureş, anul II, 1992, nr. 1 şi 2, p. 6-8; Elena Mihu, Dimitrie Poptămaş, ***Mioriţa variantă transilvană din secolul XVIII***, în ***Manuscriptum***, 1991, nr. 2-4, p. 8-11; Elena Mihu, ***Un manuscris românesc inedit al lui Ioan Şincai de la sfârşitul secolului al XVIII-lea***, II, ***Prima culegere de folclor***, în ***Marisia***, XXVI, etnografie-artă populară, 2000, p. 171-194.

[252] Ioan Chindriş, ***Cultură şi societate în contextul Şcolii Ardelene***, Cluj-Napoca, 2001, p. 195.

BDD-A19313 © 2004 Biblioteca Județeană Mureș
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:54:17 UTC)

înfiinţate în 1764, românii scăpau de iobăgie şi aveau dreptul „la cultură şi civilizaţie", cum afirma Gh. Bariţiu. În schimbul acestor privilegii erau înrolaţi în armata Imperiului Austriac şi aruncaţi pe câmpurile de bătaie ale Europei: în războiul de 7 ani cu Prusia; războiul ruso-austro-turc din anii 1787-1791; războaiele napoleoniene, alături de coaliţia europeană, împotriva revoluţiei franceze.

Războiul ruso-austro-turc, dus în Bucovina şi Moldova, va fi cântat cu jale şi dor în frumoasa poezie populară, pe care am intitulat-o, ***Cântec de cătănie şi înstrăinare*:**

„Cântă cucu din făguţ
Mărg Voinicii în Cernăuţi
Cântă cucu din dumbravă
Mărg voinicii la Suceavă
Cântă cucu di pe spin
Mărg voinicii la Hotin(...)
De când cătană m-am făcut
Nice un bine n-am davut
Când era somnul mai dulce
Eu începem a mă duce
Câte tri zile mergem
La Hotin nu mai sosem
Când era miazănoaptea
Dam cu tunurile pre moarte.
De-ţi voi începe a cânta
Toţi munţii să vor cutremura
Codrii să vor răsuna
Văile să vor turbura
Petrile să vor despica
Că de dor şi de bănat
Văzindu-mă înstreinat."

După încheierea păcii în luna septembrie a anului 1791, regimentul II de graniţă Năsăud, se întoarce acasă, dar peste un an, în 9 martie 1793, primul batalion porneşte din nou la drum, alăturându-se armatei care era aşezată pe Rin.

Cronica versificată de pe Rin, aşa va fi numită în continuare, este un cântec de război, datat „Rain, 28 mai 1794" care descrie luptele grele date pe Rin, din vara anului 1793 şi 1794, între armatele revoluţionare franceze şi coaliţia europeană.

Începutul acestui cântec de război, apare sub forma unei scrisori adresată celor dragi de acasă, (aşa cum şi astăzi ţăranii noaştri îşi încep scrisorile):

„Fraţii mei cei pre iubiţi
Pentru bine vă sâliţi
Şi de rău să vă feriţi.
De ce rău n-am scăpat noi
Mult năcaz ne-au mâncat
Noaptea întreagă nedormiţi
Ziua toată nemâncând
De tragem atâtea nevoi
Spune-v-aş nevoile
Nu mi-ţi crede vorbile
Că noi de când am plecat
Pentru lumea pentru toată
Pentru a noast(r)e păcate
Da de ar da Dumnezeu v-o pace

BDD-A19313 © 2004 Biblioteca Judeţeană Mureş
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:54:17 UTC)

Fără cu o vrăjmaşul oştind. *Că cu frâncii nu-i ce face.*"

Din ultimul vers „*că cu frâncii nu-i ce face*," ca de altfel din întreaga cronică, răzbate simpatia soldaților români pentru Franța revoluționară, pentru ideile care au înflăcărat sentimentele care erau în armonie cu spiritul epocii.

Poetul nostru popular, care afirmăm că este Ioan Şincai, face referire în continuare la coaliția europeană din care făceau parte cele 9 țări - Austria, Prusia, Anglia, Olanda, Neapole, Sardinia, Spania, Portugalia şi Rusia, care au pornit să întrerupă legăturile Franței cu lumea exterioară:

„*Că câţi crai întru această lume* *Să-i bată, să-i prăpădească*
Toţi să strânsără împreună *Şi pe toţi să-i prăpădească,*
Şi veniră mânioşi *Şi să-i pustâiască.*"
Toţi asupra pre franţoşi

Sunt descrise apoi, cu o mare exactitate, luptele date în vara anului 1793, dar şi cele mai grele, duse în zilele de 11-12-13-14 septembrie a aceluiaşi an, din valea Budenthalului:

„*Da cît fu vara de mare* *Iară a do(u)a zi văzură*
Să bătură mult şi tare *Precum noi îi înceluirăm*
Şi-au luat puţină ţară. *Ei cu toţii (să) sfătuiră*
Ei cu toţi să sculară *Şi asupra noastră veniră*
Si ţara iară o luară. *Prin păduri rău ne-am luvit*
Frunză verde de lipan *Nu ştiu ce au socotit*
Cînd mergem la Budăntal *Că s-au întors şi au fugit.*
Era şanţuri mari săpate *A tria zi ne lăsară*
Şi de frânci încungiurate *Şi mai mulţi să adunară*
Tălhăreşte li-am luat *A patra zi iară veniră*
Că de noapte ne-am sculat *Doamne amar ce ne loviră,*
Adevărat s-au spăriiat *Goniră.*"
Foarte rău s-au împrăştiat.

Pentru a demonstra că poetul nostru militar respectă întru totul adevărul istoric, am comparat versurile din Cronica de pe Rin, cu datele consemnate în două lucrări ce descriu şi ele evenimentele acelor ani: Michail Schneider**,** ***Geschichte der infanterieregiments nr. 63***, Bistrița, 1906 - sunt memoriile unui comandant sas din regimentul II de graniță Năsăud; şi ***Poemation de***

BDD-A19313 © 2004 Biblioteca Județeană Mureș
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:54:17 UTC)

secunda legione valachica, publicată în 1830 la Oradea (în ultima parte ***Reflexiones***, Vasile Vajda face un scurt istoric al regimentului II Năsăud).[253]

Starea fizică şi psihică a soldaţilor apare diferit prezentată în lucrările amintite mai sus şi în versurile cântecul de război, dar toate spun acelaşi lucru: lupte nesfârşite, soldaţi obosiţi, prost îmbrăcaţi, decimaţi de boli. În ***Cronica*** noastră, necazurile prin care treceau soldaţii noştri români, le vom auzi, spuse de soldaţii francezi, care se vor adresa astfel imperialialilor:

„Şi din grai aşa grăia:
Voi cătane împărăteşti
Staţi în loc şi nu fujiţi
Că voi sânteţi cei periţi
Şi ne spuneţi cu dreptate
Pentru ce veniţi de noapte
De ne loviţi tălhăreşte
Nu ziua vitezeşte.
Şi cum vi cătunia dragă
Şi cât vi pita de neagră
Hainile vi s-au stricat
Nu ştiu ce fel de împărat
Nădragii ăs sparţi preste loc
Căpeneag n-ai de loc,
Ce cătane şi armaş
Ori că sânteţi burcaşi."

În memoriile comandatului sas, apare astfel prezentată starea jalnică în care au ajuns soldaţii regimentului: „*Soldaţii erau de nedescris, oboselile care au cuprins trupele ca rezultat al atacurilor şanţurilor, a luptelor cotidiene, a intemperiilor, hainele necorespunzătoare şi mâncare insuficientă. Aveau oroare de luptă şi erau decimaţi de boli.*"

Marea bătălie pentru cucerirea oraşului Weissember, era pregătită pentru data de 13 octombrie 1793, atac descris amănunţit în lucrarea lui Schneider, unde francezii au pierdut 8000 de oameni, 31 tunuri, 12 drapele, peste 8000 de arme, multe corturi şi recuzită de şănţuire. O importantă „captură de război" cum o numeşte căpitanul sas, şi „prădare" spun versurile autorului nostru. În ***Poemation de secunda legione***, apare astfel descrisă ocuparea cetăţii: „*13 octombrie 1793 pe când s-a ocupat faimoasa linie strategică de la Weissemberg, locotenentul primar Gratze se aruncă cu un număr de voluntari asupra unei redute, iar locotenentul Berariu, cu vânătorii batalionului, pătrund în cetatea Weissemberg.*" Versurile ***Cronicii*** ne spun, că porţile cetăţii erau atât de bine apărate de francezi, încât nimeni nu îndrăznea să se apropie de ele, dar românii primesc ordin „*de la cei mari*," să intre în prima linie „*că ei tocma de-ar peri mare pagubă n-ar fi.*"

„La Vaisburg, când am sosit
Da cei mari ce socotea

[253] Gh. Bariţiu, ***Regimentul II de graniţă***, Bucureşti, 1978.

BDD-A19313 © 2004 Biblioteca Judeţeană Mureş
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:54:17 UTC)

În lontru nu ne-au slobozit
Că porţile era închisă
Şi cu şanţuri tari cuprinsă.
Şi nemţii nu cuteza
Cătră porţi a să aduna.
Pre rumîni ne trimete
Că ei tocma de-ar peri
Mare pagubă n-ar fi.
Tocma în poartă ne-au trimis
Cu un tun mare o gătea de aprins."

Spre sfârşitul lunii octombrie 1793, se plănuia marea confruntare pentru ocuparea oraşului Strassburg, bătălie care va fi pierdută de trupele aliate. Vitejia cu care au luptat francezii pentru a-şi apăra oraşul, îl va impresiona cel mai mult pe căpitanul-poet Ioan Şincai, arătându-şi admiraţia. Versurile lui sunt foarte critice la adresa felului cum erau organizaţi austriecii, şi sună astfel:

„*Frunză verde şi de nuc*
De aici mărg spre Strasburg
Strasburgu-i cetate mare
Precum şi Beciul
Nemţii merge trinbiţân(d).
Şi în sâne negândind
Unde mergem şi ce facem
Poate iară să ne întorcem
De aceia ei nu gânde
Ce tot înainte merge."

Simpatia pentru soldaţii francezi, apare şi mai relevant în dialogul ce urmează:

„*Frunză verde de bosioc*
Frâncii stătură în loc,
Şi din grai aşa grăi:
-O, Nemţie, ce mai vrei
Sau Strasburgul să ni-l ei
Strasburgul nu l-i lua,
Ori ce gîndeşti dumiata
Ce şi ce a-i luat, ăi scăpa.
Hai, niamţule ce gândeşti
Narodule, unde eşti
Gândeşti că ni tot alunga
Şi scaonul ni l-i lua.
Frunză verde afinici
Frâncii încă ăs vo(i)nici
Că cu toţii să sculară
(De la micu) pănă la mare
Şi lucru nostru dintr-o vară
Ei făcură socotială
Şi în cinci zile ni-l luară."

Celelalte două lucrări amintite, prezintă şi luptele din data de 23 mai 1794 şi 29 mai 1794, unde românii au dat dovadă de acte de bravură, dar cu jertfa a 11 morţi şi 155 răniţi, în prima bătălie şi 7 morţi, 52 răniţi şi 2 prinşi, în cea de a doua. Ziua de 28 mai 1794, când se compunea, se scria, şi se difuza între militari ***Cronica versificată de pe Rin***, a fost o zi fără lupte, o zi de repaus şi de linişte pentru regimentul II de graniţă Năsăud.

Acest jurnal de război, cum îl mai putem numi, are o valoare deosebită din mai multe puncte de vedere: descrie evenimentul legat de revoluţia franceză

BDD-A19313 © 2004 Biblioteca Județeană Mureș
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:54:17 UTC)

în limba română, fapt necunoscut până acum; este scris chiar în timpul luptelor cum reiese şi din datare; dar foarte importantă şi din punctul de vedere al formei literare – poezie populară – scrisă într-o limbă curată, clară. Un scris impecabil, surprinzător pentru perioada când a fost concepută această fermecătoare cronică în versuri.

Manuscrisul folcloric se păstrează în colecţiile Muzeului Judeţean Mureş, nr. inv. 17830, provine din zona Bistriţei. Este format in 4, caractere chirilice, 142 file numerotate, liniate şi pregătite, ştiindu-se exact ce voia să fie.

Cronica versificată de pe Rin

f.117v Fraţii mei cei pre iubiţi
pentru bine vă sâliţi
Si de rău să vă feriţi
De ce rău n-am scăpat noi
De tragem atâtea nevoi
Spune-v-aş nevoile
Nu mi-ţi crede vorbile
Că noi de când am plecat
Mult, mult năcaz ne-au mâncat
Noaptea întreagă nedormiţi
Ziua toată nemâncând
Fără cu o vrăjmaşul oştind.
Pentru lumea, pentru toată
Pentru a noast(r)e păcate
Da de ar da Dumnezeu v-o pace
Că cu francii nu-i ce face
f.118 Că câţi crai întru această lume
Toţi să strânsără împreună
Şi viniră mânioşi
Toţi asupra pre franţoşi
Să-i bată, să-i prăpădească
Şi pe toţi să-i prăpădească,
Şi să-i pustâiască.
Da cât fu vara de mare
Să bătură mult şi tare
Şi-au luat puţină ţară
Ei cu toţi să sculară
Şi ţara iară o luară.
Frunză verde de lipan
Iară a doua zi văzură
Precum noi ăi înceluirăm
Ei cu toţii (să) sfătuiră
Şi asupra noastră veniră
Prin păduri rău ne-am luvit
Nu ştiu ce au socotit
Că s-au întors şi au fugit.
A tria zi ne lăsară
Şi mai mulţi să adunară
A patra zi iară veniră
Doamne amar ce ne loviră,
Goniră.
f.119 Noi care putem fugem
Care nu putem şădem
Francii vine şi ne prinde
Şi din grai aşa grăia:
-Voi cătane împărăteşti
Staţi în loc şi nu fugiţi
Că voi sînteţi cei periţi
Şi ne spuneţi cu dreptate
Pentru ce veniţi de noapte
De ne loviţi tălhăreşte
Nu ziua vitejeşte.
Şi cum vi cătunia dragă
Şi cum vi pita de neagră
Hainele vi s-au stricat
Nu ştiu ce fel de împărat
f. 119v Nădragii ăs sparţi preste tot
Căpeneag n-ai deloc

BDD-A19313 © 2004 Biblioteca Judeţeană Mureş
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:54:17 UTC)

Când mergem la Budăntal
Era şanţuri mari săpate
Şi de frânci încungiurate
f.118v Tălhăreşte li-am luat
Că de noapte ne-am sculat
Adevărat s-au spăriat
Foarte rău s-au împrăştiat
-Vă treziţi, şi pre vrăjmaş
Vă porniţi.
Demineaţă ne-am sculat
Fără de veste i-am luat
Toate şanţurile le-au lăsat
Şi mulţi voinici au picat
f.120 La Vaisburg când am sosit
În lontru nu ne-au slobozit
Că porţile era închisă
Şi cu şanţuri tari cuprinsă.
Şi nemţii nu cuteza
Cătră porţi a să aduna.
Da cei mari ce socote
Pre Rumân ne trimite
Că ei tocma de-ar peri
Mare pagubă n-ar fi.
Tocma în poartă ne-au trimis
Cu un tun mare o gata de aprins
La poartă dacă au sosit
Apa au fost slobozit
f.120v Podul au fost ridicat
Poarta cu lanţ au fost legat
Podul noi căl-am tocmit
Tunul într-însul am slobozit
Şi de loc am dezlegat
Şi în cetate că am întrat
Şi foarte rău am prădat.
Frunză verde şi de nuc
De aicea merg spre Strasburg
Ce cătane şi armaşi
Ori că sunteţi burcaşi.
Frunză verde (de) zmochin
Voinic din ţară strein
Frunză verde de răchită
Inima me ce topită
Ştiţi porunca ce-au venit
Strasburgu-i cetate mare
Precum şi Beciul de tare
Nemţii merge trimbiţin(d)
f.121 Şi în sâne negândind
Unde mergem şi ce facem
Poate iară să ne întoarcem
De aceia ei nu gânde
Ce tot înainte merge.
Frunză verde busuioc
Frâncii stătură pe loc
Şi din grai aşa grăi:
-O! Nemţie, ce mai vrei
Sau Strasburgul să ni-l iei.
Strasburgul nu li lua
Orice gândeşti dumiata
Ce şi ce ai luat, ăi scăpa.
Hai, neamţule, ce gândeşti
Narodule unde eşti
Gândeşti că ni tot alunga
Şi scaonul ni-l lua.
Frunză verde afinici
Frâncii încă ăs voinici
Că cu toţii să sculară
f. 121v (De la micu) pân la mare
Şi lucrul nostru dintr-o vară
Ei făcură socoteală
Şi în cinci zile ni-l luară

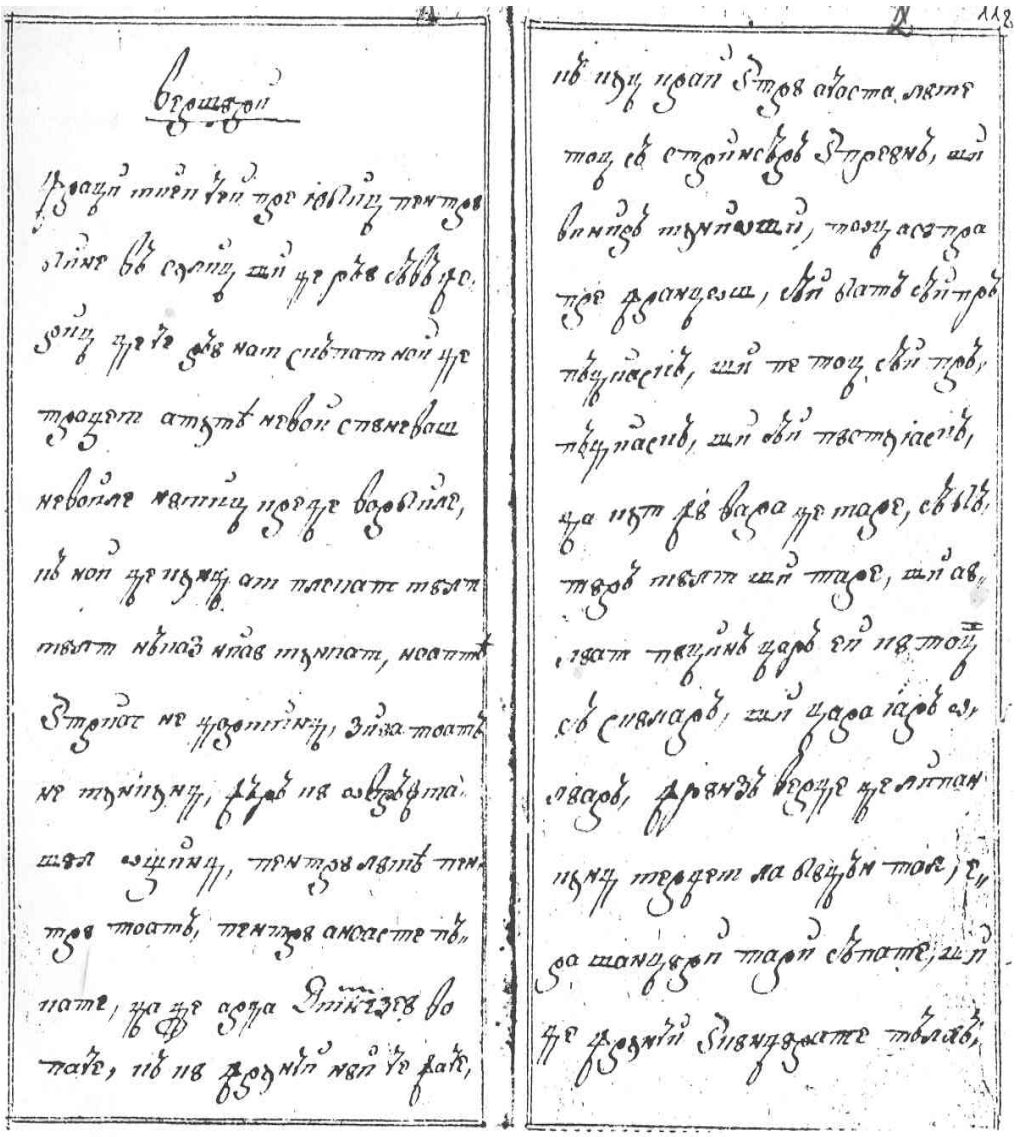
Rain, 28 May (1)794

BDD-A19313 © 2004 Biblioteca Județeană Mureș
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:54:17 UTC)

Cîntec de cătănie şi înstrăinare/

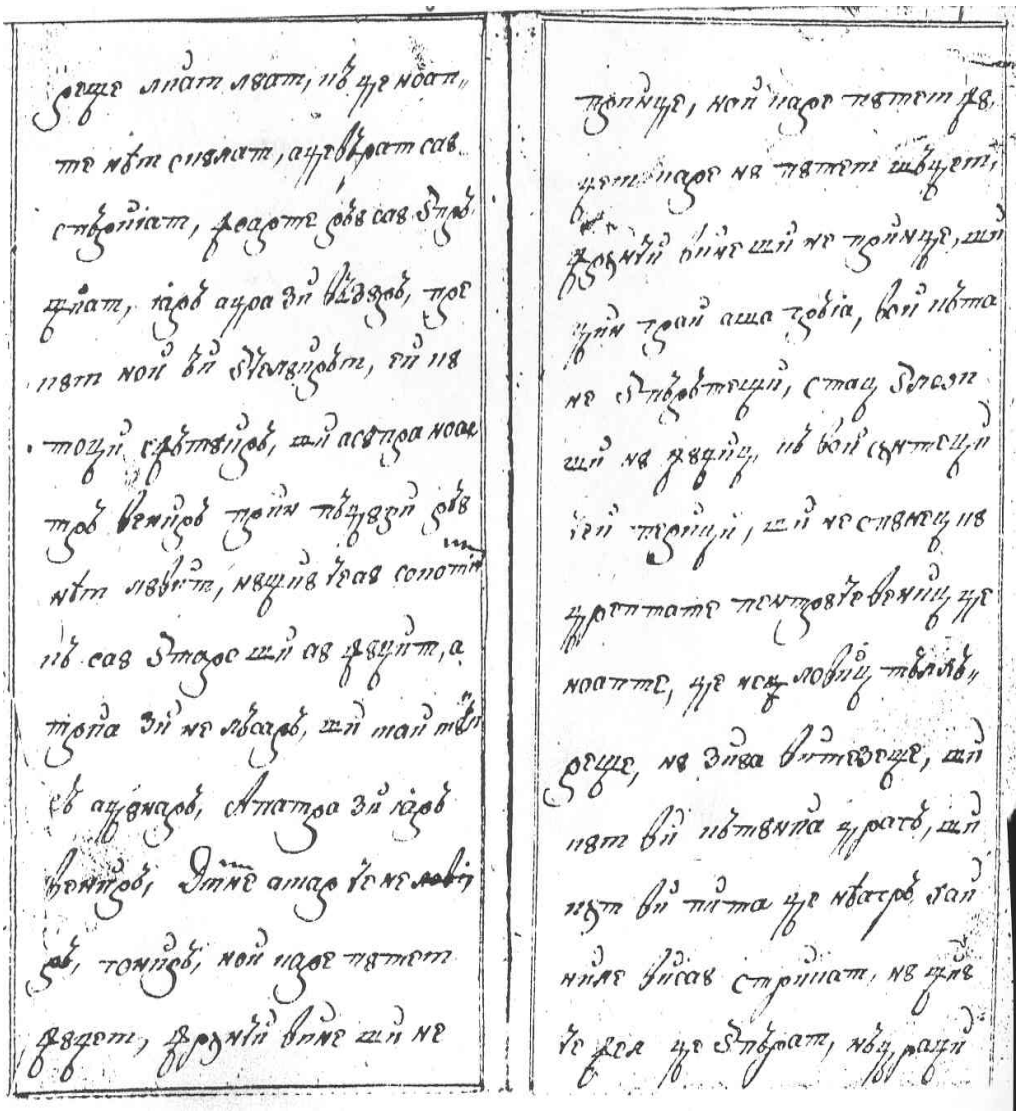
f.114 v Cântă cucu din făguţ
Mărg voinicii în Cernăuţi
Cântă cucu din Dumbravă
Mărg voinicii la Suceavă.
Cântă cucu di pe spin
Mărg voinicii la Hotin.
Cântă cucu despre sat
Mărg voinicii în Ţăligrad.
Cântă cucu de pe prag
Mărg voinicii la Şiriag.
Cântă cucu sus pe vie
Ca turcii să nu mai vie
Că turcii de or veni
Toată ţara or prăpădi
Şi toată ţara or lua
Şi pre împăratul l-or prăda.
De când cătă m-am făcut
f.115 Nice un bine n-am davut
Când era somnul mai dulce
Eu începem a mă duce
Câte tri zile mergem
La Hotin nu mai sosem
Când era miazănoaptea
Dam cu tunurile pre moarte.
De-ţi voi începe a cînta
Toţi munţii să vor cutremura
Codrii să vor răsuna
Văile să vor turbura
Petrile să vor despica
Că de dor şi de bănat
Văzindu-mă înstreinat.
Câtă frunză pe păduri
Şi muguri pe la vârvuri
Şi pe lume câţi fluturi
Mă strică atâtea gânduri.
Oi! Că aşa îm vine gându uneori
f.115v Să mă sui pe munţi cu flori
Să mă jăluiesc cu hari
Că îm vine ceasul să mori
Şi aşa îm vine câteodată
Să mă sui pe munţi cu piatră
Să văz peste lumea toată
Pe unde am umblat odată.
De când pe aicia m-am (a)flat
Neamul mi l-am mai uitat.
Trimite-m Doamne o turture
Să mă îndrepte în ţara me
Adă-m Doamne ceasul meu
Nu pofti traiul mieu.
Da de fraţi şi de surori
Mă cuprind nişte ciori
Că de i-aş vide vodată
f.116 Mai nu i-aş cunoaşte în faţă
Ca slova scrisă pe ghiaţă
Cum vine căldura pere.
Când gândesc de a mei părinţi
Plâng cu lacrimi ferbinţi
Da când gândesc de a me maică
Inima mi să sacă
Că m-ai crescut şi m-ai bănat
Că la peptul ei m-ai aplecat
Şi la şcoală că m-au dat
Eu carte de-am învăţat
Şi dacă carte am învăţat
În ţăr(i) streine am umblat
Şi gre haină mi-am luat.
Da să fi maică cu odihnă
f.116v Şi de mine pominită
În cetatea ce sufletească
Că Domnul să te pominiască
Cu toţi sfinţi de împreună
Să facem voaia lui ce bună. Amin.

BDD-A19313 © 2004 Biblioteca Judeţeană Mureş
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:54:17 UTC)

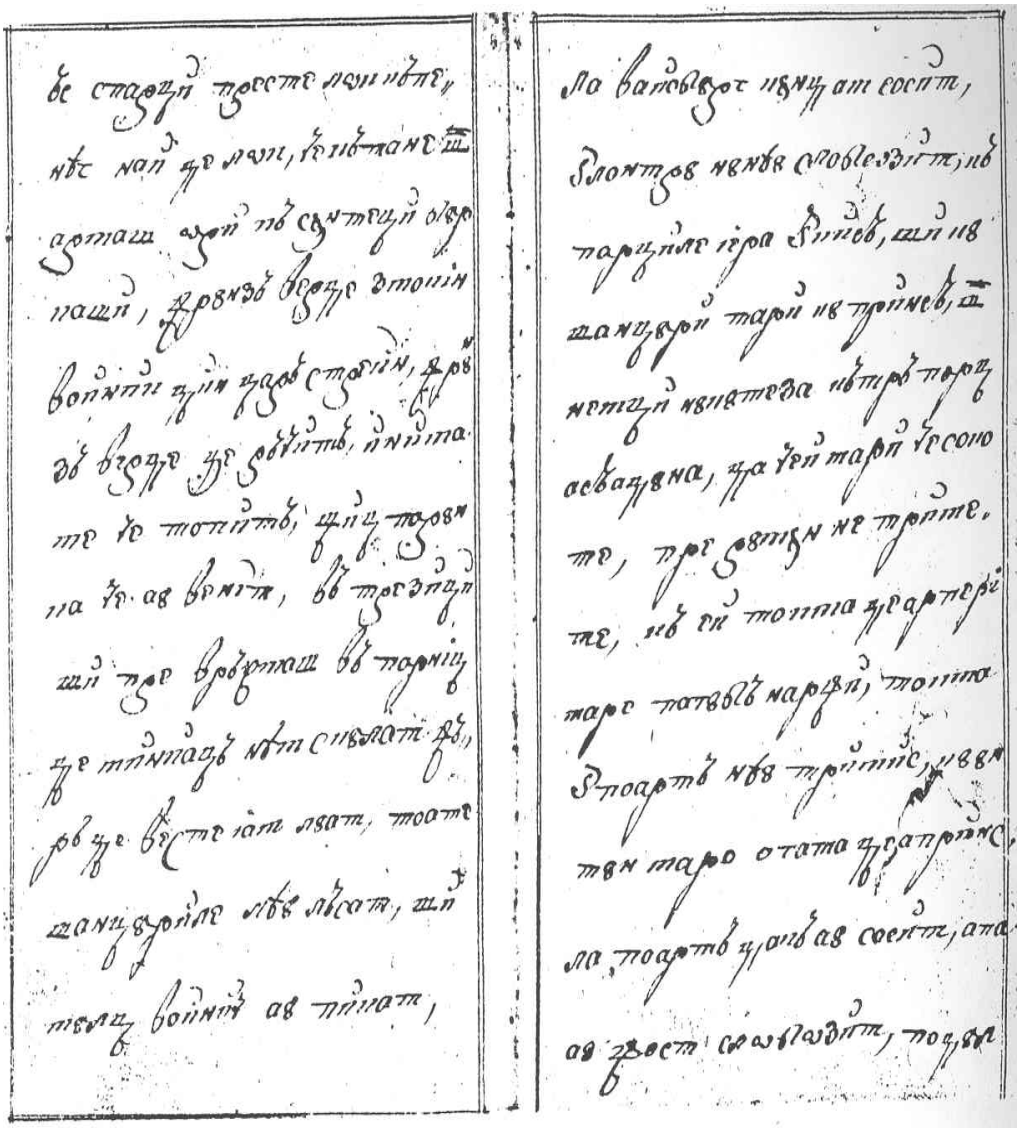
Manuscris Ioan Şincai.
Paginile 1-2

BDD-A19313 © 2004 Biblioteca Judeţeană Mureş
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:54:17 UTC)

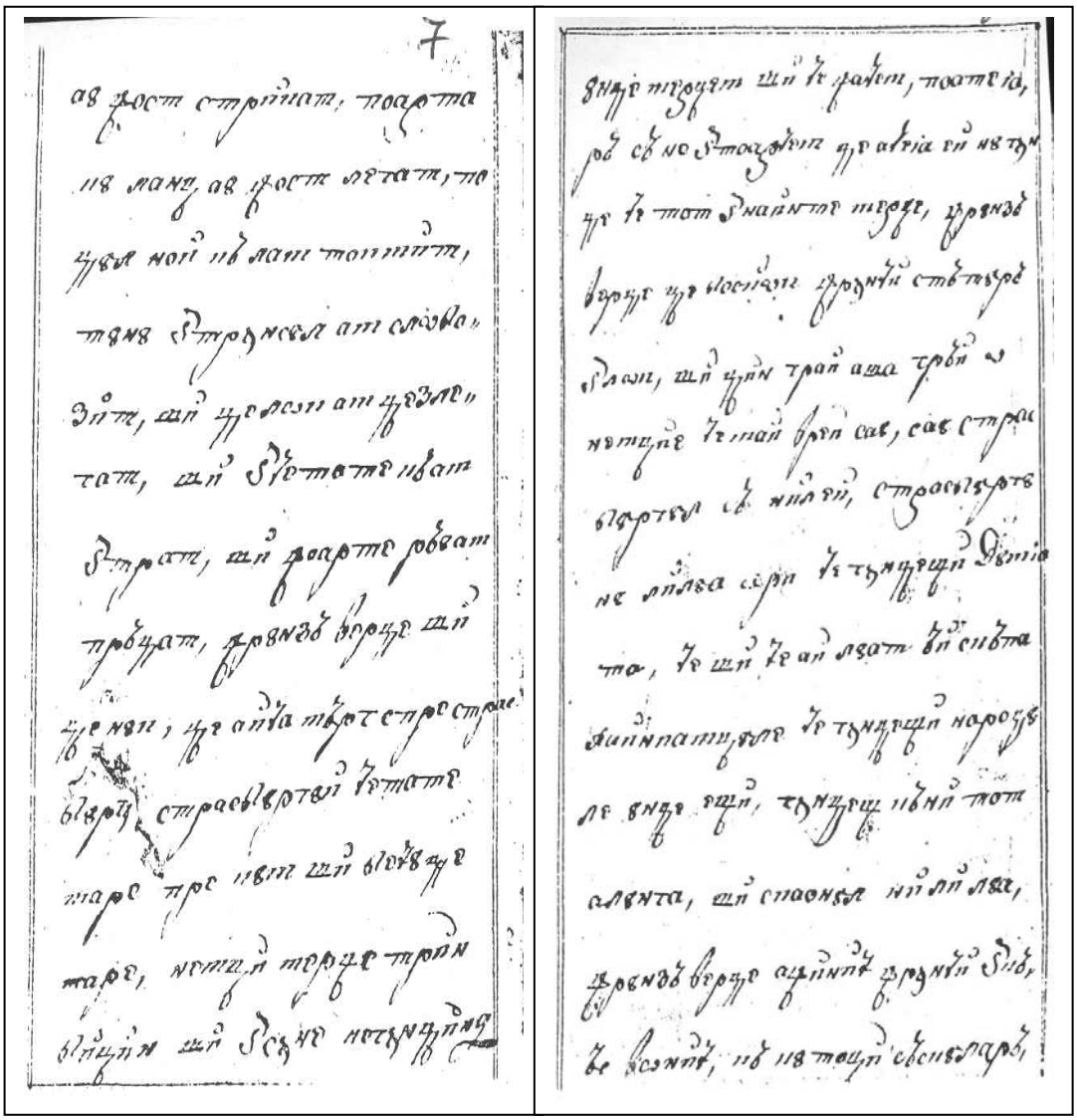
Manuscris Ioan Şincai.
Paginile 3-4

BDD-A19313 © 2004 Biblioteca Judeţeană Mureş
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:54:17 UTC)

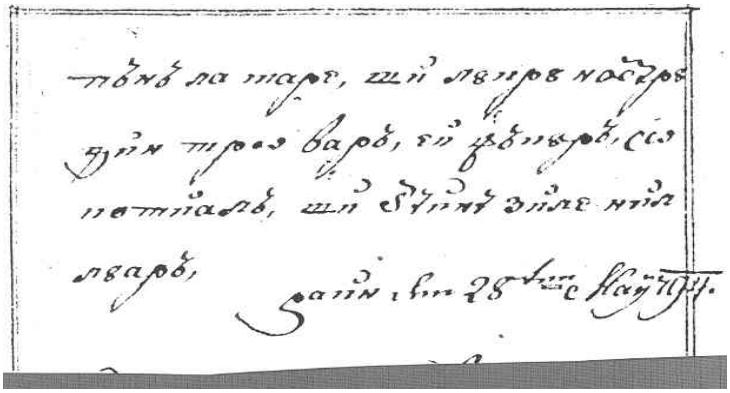
Manuscris Ioan Şincai.
Paginile 5-6.

BDD-A19313 © 2004 Biblioteca Judeţeană Mureş
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:54:17 UTC)

Manuscris Ioan Şincai.
Paginile 7-8

BDD-A19313 © 2004 Biblioteca Judeţeană Mureş
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:54:17 UTC)

Manuscris Ioan Şincai.
Pagina 9.

Cronica versificată de pe Rin

Abstract

Cronica versificată de pe Rin is an important part of the folk manuscript from the end of the 18th century, that contains Christmas carols, apocryphal legends, the book of the county, the synods from Nechia and Florenţa and the first Romanian folk collection. Some of the lyrics were written and some of them were only copied by Ioan Şincai, Gheorghe Şincai' s brother.

Cronica… is dated „*Rain, 28 mai 1794*" and describes the battles from Rhine during summer 1793 and 1794, between the French army and the European coalition. It describes corectly those events and to prove it, the poem was compared to two works that speak about the battles. We may even say that is some kind of war chronicle; but its importance also consists in its literary forms and in the fact that it was written in those very days of the battle.

Today, we may admire it at Mureş County Museum.

BDD-A19313 © 2004 Biblioteca Județeană Mureș
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:54:17 UTC)